

REC

1/250 F1.4

00:00:03:25

2h 50min

ISO
400

AWB

ΚΑΛΥΨΗ ΤΡΑΥΜΑΤΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Ένας κώδικας καλών πρακτικών
για δημοσιογράφους

HQ 1080P

CH 1
CH 2

30 FPS

HDR

Κατερίνα Βουτσινά, Αθηνά Θανάση, Στεφανία Ιμπρισίμοβα,
Παναγιώτης Μένεγος, Αναστασία Μουμτζάκη,
Γιολάντα Νταμαδάκη, Σίλια Τσίγκα

Η ομάδα του iMEdD αναζήτησε, μέσω ειδικών, και συγκέντρωσε κάποιους βασικούς κανόνες δημοσιογραφικής πρακτικής στην προσέγγιση και κάλυψη τραυματικών γεγονότων. Η έρευνα επικεντρώνεται σε ζητήματα ψυχολογίας των ατόμων που βιώνουν τραύμα εξαιτίας αυτών των τραγικών συμβάντων αλλά και σε θέματα προσωπικών δεδομένων, νομοθεσίας και δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΩΡΕΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

1. Κατά την κάλυψη ενός έκτακτου γεγονότος, όπως ένα δυστύχημα ή μια καταστροφή, οι δημοσιογράφοι οφείλουν, πηγαίνοντας στο πεδίο, να έχουν τη βασική γνώση που θα τους/τις αποτρέψουν από τη διαιώνιση κοινωνικών, φυλετικών ή εθνικών στερεοτύπων, ακόμα και αν αυτά συνιστούν την πρώτη, αντανακλαστική αντίδραση της κοινής γνώμης –τότε, μάλιστα, ίσως έχουν ακόμα και καθήκον να τα καταρρίψουν. Στην άμεση ανταπόκρισή τους, τα ΜΜΕ πρέπει να αποφεύγουν τη συμβολή τους σε οποιοδήποτε είδους στιγματισμό.

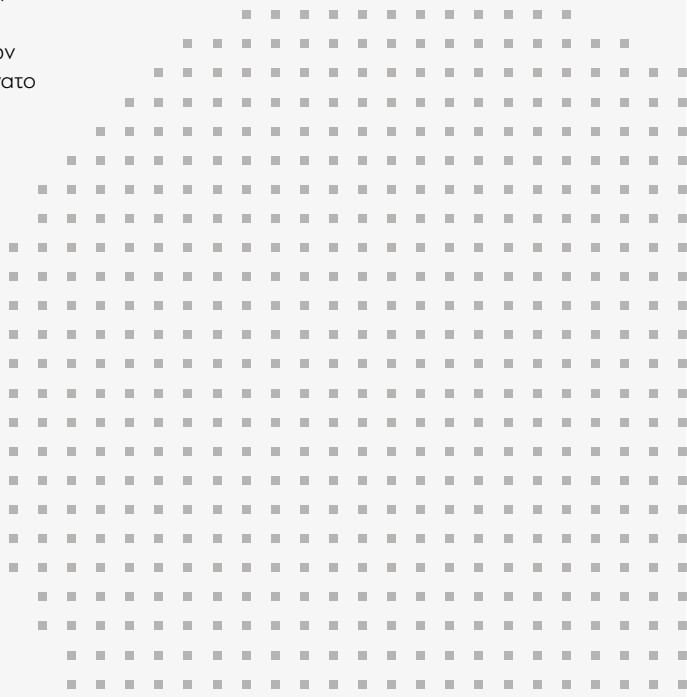
2. Οι δημοσιογράφοι συνιστάται να κρατούν την ψυχραιμία τους κατά την κάλυψη τραγικών γεγονότων. Η επιπλέον συναισθηματική φόρτιση κατά τη διάρκεια της μετάδοσης/καταγραφής μπορεί να εντείνει το ούτως ή άλλως τραυματικό ή στρεσογόνο βίωμα του κοινού.

3. Τόσο τις πρώτες ώρες, όσο και καθ' όλη τη διάρκεια της καταγραφής ενός τραγικού γεγονότος, ο δημοσιογράφος καλό θα ήταν να αποφύγει να μεταδώσει εικόνες ή γλαφυρές περιγραφές από τις σορούς ή μέλη των σορών των νεκρών. Θα ήταν βαθιά τραυματικό για τους συγγενείς των θυμάτων να μάθουν μέσω των ΜΜΕ για τον θάνατο κοντινού τους προσώπου.

4. Οι δημοσιογράφοι, στο πεδίο, συχνά έχουν να αντιμετωπίσουν αντιδράσεις ή ακόμα και να απολογηθούν για τυχόν προηγούμενους συναδέλφους τους. Οφείλουν να ακούσουν τα παράπονα και να μην αντιδράσουν επιθετικά, ακόμα και αν νιώσουν ότι αδικούνται.

Είναι δεοντολογικά απαραίτητο (και, κατά κανόνα, οδηγεί σε καλύτερο ρεπορτάζ) να υπάρξει ανθρώπινη επικοινωνία και κατανόηση του τραύματος, προτού να ξεκινήσουν οι ερωτήσεις και η περαιτέρω έρευνα.

5. Οι δημοσιογράφοι οφείλουν να έχουν ως προτεραιότητα τη σωματική και ψυχική κατάσταση των τραυματιών/επιζώντων. Επίσης, να μην εμποδίζουν τη δουλειά των Αρχών που επιχειρούν στον τόπο του γεγονότος.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ/ ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ

1 Οι δημοσιογράφοι θα πρέπει να αντιμετωπίζουν με διακριτικότητα και ευαισθησία τους πολίτες όταν αυτοί βρίσκονται σε κατάσταση πένθους,

- ψυχικού κλονισμού και οδύνης.

2 Καλό θα ήταν η ταυτότητα των αγνοουμένων να δημοσιοποιείται μόνο κατόπιν επίσημης ενημέρωσης των συγγενών από τις Αρχές.

- Τα αγνοούμενα άτομα είναι φυσικά πρόσωπα. Όπως και στην περίπτωση των επιζώντων, η ενημέρωση των συγγενών υπάγεται στην αρμοδιότητα των Αρχών.

3 Για να κάνει ένας/μία δημοσιογράφος μια συνέντευξη με συγγενή ή φιλικό πρόσωπο κάποιου θύματος θα πρέπει πρώτα να πάρει τη συγκατάθεσή του. Μάλιστα, η καταλληλότερη στιγμή για να ζητήσει τη συνέντευξη είναι αφότου ολοκληρωθεί η κηδεία του θύματος.

Το άτομο που βιώνει πένθος/απώλεια συνήθως δεν είναι σε θέση να έχει πλήρη διαύγεια ή/και έλεγχο των αντιδράσεών του πριν να ολοκληρωθεί και το τελευταίο στάδιο του πένθους, το οποίο ορίζεται ως η «αποδοχή» της απώλειας και χονδρικά ταυτίζεται με την τελετή της κηδείας.

4 Οι δημοσιογράφοι δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούν μέσα καταγραφής την ώρα που ζητούν από ένα άτομο, το οποίο έχει βιώσει απώλεια

- ή τραύμα, να δώσει συνέντευξη έως ότου λάβουν τη συγκατάθεσή του για την καταγραφή αυτή.

Οι δημοσιογράφοι οφείλουν να σεβαστούν την ιδιωτικότητα της στιγμής και, σε κάθε περίπτωση, την αξιοπρέπεια του ατόμου.

5 Να θυμάστε ότι οι άνθρωποι με τους οποίους μιλάτε σε αυτές τις περιπτώσεις σπάνια είναι εξοικειωμένοι με τα ΜΜΕ. Προσπαθήστε να εξηγήσετε τη διαδικασία λειτουργίας των μέσων ενημέρωσης και τον τρόπο με τον οποίο είναι πιθανό να χρησιμοποιηθεί η ιστορία/φωτογραφία ή το βίντεό σας. Εξηγήστε, επίσης, ότι μπορεί να αναδιαμορφωθεί πριν ή μετά τη δημοσίευση, ή να μη χρησιμοποιηθεί καθόλου. Να είστε ειλικρινείς εάν γνωρίζετε ότι κάτι είναι πιθανό να προβληθεί περισσότερες από μία φορές.

Dart Center, [Working with Victims and Survivors: Minimise Further Harm](#)

10

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης κάποιες χρήσιμες ερωτήσεις είναι μεταξύ άλλων: «Ποιες από τις αποφάσεις που λάβατε

- θεωρείτε ότι σας βοήθησαν να παραμείνετε ζωντανός/ή παρά το συμβάν;», «τι χρειάζεστε αυτή τη στιγμή, για να αισθανθείτε ασφαλής;», «τι θα κάνετε μετά από αυτή τη συνέντευξη, για να συνεχίσετε να αισθάνεστε ασφαλής;».

Dart Center, Kimina Lyall,

[Interviewing in the aftermath of trauma](#)

6

Οι δημοσιογράφοι συνιστάται να κλείνουν την κάμερα ή/και τον ήχο αν το θύμα ή οι συγγενείς θύματος βρεθούν σε έντονη συγκινησιακή φόρτιση.

Και πάλι, οι δημοσιογράφοι οφείλουν να σεβαστούν την ιδιωτικότητα της στιγμής και, σε κάθε περίπτωση, την αξιοπρέπεια του ατόμου.

7

Η τάση για «υπερβολική συμπόνια» μπορεί να είναι επικίνδυνη –ως δημοσιογράφοι, δεν βρίσκεστε εκεί για να σώσετε ή να διορθώσετε τα

- πράγματα για τον άνθρωπο από τον οποίο παίρνετε συνέντευξη. Δεν βοηθάει ούτε εσάς ούτε το συνεντευξιζόμενο άτομο, εάν υπερβαίνετε τα επαγγελματικά όρια, προκειμένου να γίνετε υποστηρικτές ή συμπαραστάτες του.

Dart Center, Mark Brayne, TRAUMA & JOURNALISM:

[A Guide For Journalists, Editors & Manager](#)

8

Ένας ασφαλής τρόπος για να ξεκινήσετε τη συνέντευξη είναι να ρωτήσετε «τι θα θέλατε να μου πείτε;» ή «τι σας συνέβη;». Αυτό δίνει στο συνεντευξιζόμενο άτομο την αίσθηση ότι μπορεί να έχει τον έλεγχο της συνέντευξης και του περιεχομένου της.

Dart Center, Kimina Lyall,

[Interviewing in the aftermath of trauma](#)

9

Κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης με ένα θύμα ή συγγενή θύματος, συνιστάται να αποφεύγονται οι ερωτήσεις που ανασύρουν μνήμες (για παράδειγμα, «πώς ένιωσες;», «ποιες ευκάριστες στιγμές θυμάσαι από το συγγενικό σου πρόσωπο;» κλπ) ή ενεργοποιούν επιπλέον τραυματικά συναισθήματα.

Τέτοιες ερωτήσεις οξύνουν το ήδη υπάρχον τραύμα.

11

Πραγματοποιήστε τη συνέντευξη με ενσυναίσθηση, δηλαδή την ικανότητα να συμμεριζείται κανείς τις αισθήσεις, τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις

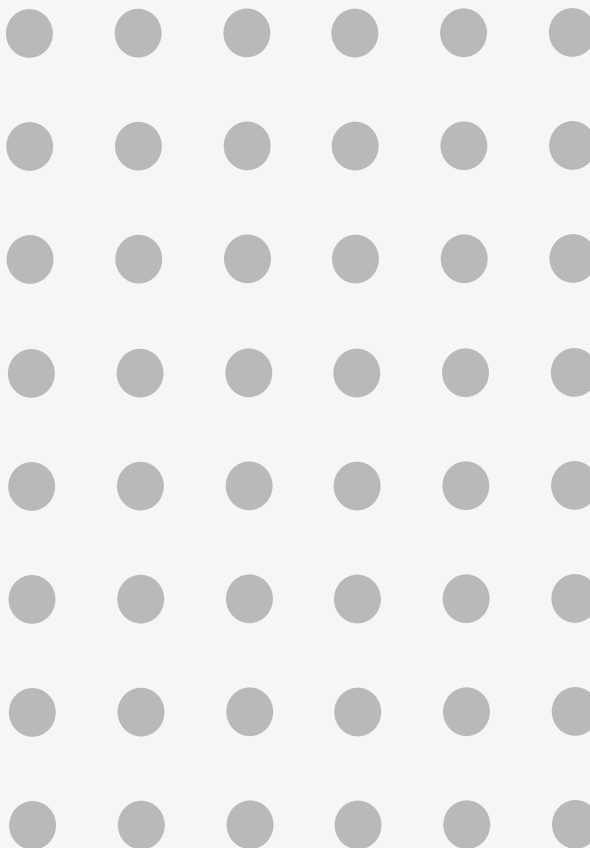
κινήσεις του άλλου. Η χρήση ορισμένων λέξεων μπορεί να κάνει τη διαφορά στη συνέντευξη και στον τρόπο με τον οποίο αποκρίνεται το συνεντευξιζόμενο άτομο. Για παράδειγμα, μπορείτε να πείτε:

«Δηλαδή, αυτό που λέτε είναι ότι...».

«Από αυτά που αναφέρετε, κατανοώ ότι θα μπορούσατε να είστε...»

Dart Center, Kimina Lyall,

[Interviewing in the aftermath of trauma](#)

ΒΙΝΤΕΟ & ΕΙΚΟΝΑ

1 Σε φωτογραφίες ή βίντεο είναι σημαντικό να καλύπτονται τα πρόσωπα τόσο των επιζώντων όσο και των νεκρών (για παράδειγμα, με μωσαϊκό ή blur).

Αυτό συνιστάται για λόγους σεβασμού της αξιοπρέπειας των θυμάτων, δεδομένου, εξάλλου, ότι δεν είναι δυνατό να πάρουμε συγκατάθεση καταγραφής από τους ίδιους τους νεκρούς. Επίσης, βάσει νομοθεσίας, οι επιζώντες είναι φυσικά πρόσωπα και το γεγονός ότι βρέθηκαν στο σημείο του τραγικού γεγονότος είναι ένα προσωπικό τους δεδομένο. Η ενημέρωση των συγγενών των επιζώντων και των νεκρών ενός δυστυχήματος θα πρέπει να γίνεται από τις εκάστοτε Αρχές -και όχι από τα ΜΜΕ.

2 Οι δημοσιογράφοι καλό θα είναι να αποφεύγουν τη συνεχή επανάληψη εικόνων ή περιγραφών καταστροφής στο πλαίσιο ρεπορτάζ ή δελτίου ειδήσεων.

Η επανάληψη τέτοιων εικόνων μπορεί να ενεργοποιήσει ή να εντείνει υπάρχουσες μνήμες τραυματικών εμπειριών ή να προκαλέσει στρες, χωρίς να έχει ουσιαστικό ενημερωτικό σκοπό.

3 Καλό είναι να μην εκτίθενται οι συγγενείς που πενθούν και να μην παρουσιάζονται σε φωτογραφίες και πλάνα (για παράδειγμα, από μια κηδεία). Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στον σεβασμό της παιδικής ηλικίας.

Η αιτιολογική σκέψη 38 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (GDPR) εξηγεί πως τα παιδιά χρήζουν επαυξημένης προστασίας όσον αφορά στα προσωπικά τους δεδομένα –ιδίως όταν βρίσκονται σε κατάσταση πένθους.

ΑΦΗΓΗΣΗ & ΡΕΠΟΡΤΑΖ

1 Οι προειδοποιητικές ενδείξεις ευαίσθητου περιεχομένου (γνωστές και ως «disclaimers») είναι λειτουργικά αδρανείς ή περιορίζουν ελάχιστα τις ανεπιθύμητες ενέργειες στους επιζώντες τραυματικών γεγονότων. Αντιθέτως, μπορεί να ενισχύουν την αίσθησή τους ότι το τραύμα αποτελεί βασικό στοιχείο της ταυτότητάς τους.

Αν και η αποφυγή έκθεσης σε ευαίσθητο περιεχόμενο μειώνει το άγχος βραχυπρόθεσμα, διατηρεί ή επιδεινώνει τη διαταραχή μετατραυματικού στρες (Post-Traumatic Stress Disorder, PTSD) μακροπρόθεσμα..

2 Καλό θα είναι να αποφεύγουμε διατυπώσεις που τονίζουν την ανθρώπινη τραγωδία και να προτιμούμε εκφράσεις που περιγράφουν το γεγονός και δείχνουν σεβασμό στο ανθρώπινο δράμα (για παράδειγμα, «πρωτόγνωρη καταστροφή» αντί για «ανθρώπινο δράμα» ή «ανείπωτη τραγωδία»).

Μόνο και μόνο η μετάδοση ενός τραγικού γεγονότος είναι ικανή να προκαλέσει έντονα αρνητικά συναισθήματα ή να ενεργοποιήσει υπάρχον τραύμα. Όταν η παρουσίαση του γεγονότος δεν είναι καθαρά ενημερωτική, αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται.

3 Ας σταματήσουμε να τις αποκαλούμε «φυσικές καταστροφές».

Ο όρος παραπλανά το κοινό και το οδηγεί να πιστέψει ότι τα καταστροφικά αποτελέσματα είναι «αναπόφευκτα», «εκτός ελέγχου», «μέρος μιας φυσικής διαδικασίας», παραβλέποντας τον ανθρώπινο παράγοντα που πάντα βρίσκεται στον πυρήνα τους.

4 Η οποιαδήποτε αναφορά στην αλληλουχία γεγονότων, σε στατιστικά στοιχεία και αριθμούς (για παράδειγμα, θανάτων ή τραυματιών) πρέπει να είναι επιβεβαιωμένη από όσες περισσότερες πηγές είναι δυνατό.

Οι δημοσιογράφοι οφείλουν να αποφεύγουν τη συμμετοχή τους στην καλλιέργεια κλίματος πανικού, ειδικά κατά τις πρώτες ώρες και μέρες μετά το συμβάν.

5 Δεν είναι πάντα ξεκάθαρο ποιοι είναι οι «καλοί» και οι «κακοί» σε κάθε υπόθεση –εάν υπάρχουν. Χρειάζεται μεγάλη υπομονή και διασταύρωση πληροφοριών πριν να θεωρήσουμε ότι φτάσαμε σε κάποιο τέτοιο συμπέρασμα.

Πολλές φορές οι πρώτες μαρτυρίες και ενδείξεις ενδέχεται να είναι παραπλανητικές και πολιτικά κατευθυνόμενες, προκειμένου να ελεγχθεί η αφήγηση.

6 Οι δημοσιογράφοι δεν είναι ούτε αστυνομικοί ούτε δικαστές. Οφείλουν να μη βιάζονται να βγάλουν συμπεράσματα, να παραμένουν κατά βάση ουδέτεροι σε ιδιαίτερος αμφιλεγόμενα ζητήματα και σίγουρα να μη στοχοποιούν ως «υπεύθυνους» για την ίδια τους τη δυστυχία τους ανθρώπους που επλήγησαν.

Το λεγόμενο «blame game» (η διαδικασία απόδοσης ευθυνών) μπορεί να περιμένει.

7 Οι δημοσιογράφοι δεν είναι εμπειρογνώμονες. Οφείλουν να σέβονται τη γνώμη των ειδικών. Και, όπου οι ειδικοί διαφωνούν, να τηρούν ίσες αποστάσεις, τονίζοντας τις διαφορετικές απόψεις.

Από την άλλη, οι δημοσιογράφοι είναι καλό να συγκρατούν τους ειδικούς, όταν εκείνοι επεκτείνονται πέρα από το γνωστικό πεδίο τους.

8 Ο δημοσιογράφοι δεν είναι παντογνώστες ή παντογνώστριες. Δεν είναι κακό να παραδέχονται ανοικτά και δημόσια μέχρι πού φτάνουν οι γνώσεις τους.

• Οι δημοσιογράφοι είναι εκεί για να κάνουν τις ερωτήσεις, δηλαδή ψάχνοντας και όχι δίνοντας απαντήσεις.

9 Οι δημοσιογράφοι δεν είναι ήρωες και ηρωίδες, ούτε μπορούν να παρουσιάζουν εαυτούς έτσι.

Κανένας και καμία δεν είναι πιο σημαντικός από την ίδια την ιστορία.

ΠΗΓΕΣ

- Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (GDPR)
- Κώδικας Δεοντολογίας ΕΣΗΕΑ
- [Σχέδιο Κώδικα Δεοντολογίας Οπτικοακουστικών και Ραδιοφωνικών Προγραμμάτων \(ΕΣΡ\)](#)
- [Dart Center for Journalism and Trauma](#), ένα έργο της Σχολής Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου Columbia
- [Κώδικας Δεοντολογίας Society of Professional Journalists](#)
- Φερενίκη Παναγοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου, Δικαίου Προστασίας Δεδομένων και Βιοηθικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο (συνέντευξη στο iMEDD)
- Μενέλαος Θεοδωρουλάκης, Συντονιστής Εθνικής Γραμμής Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης 10306, Πρόεδρος Ομοσπονδίας Φορέων Ψυχικής Υγείας «ΑΡΓΩ», Διδάκτορας Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστήμιο (συνέντευξη στο iMEDD)
- Σοφία Παπασπυροπούλου, Ψυχολόγος, Συνεργάτιδα Πανελλαδικής Ένωσης για την Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση και την Επαγγελματική Επανάταξη, ΠΕΨΑΕΕ (συνέντευξη στο iMEDD)
- Payton J. Jones, Benjamin W. Bellet, Richard J. McNally, 2020. «Helping or Harming? The Effect of Trigger Warnings on Individuals With Trauma Histories», *Clinical Psychological Science*, 8(5), 905–917, <https://doi.org/10.1177/2167702620921341>
- Elizabeth Dolehide and Molly Clayton, «[Interviewing and Reporting on Tragedies](#)», University of Dayton

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Κατερίνα Βουταινά
Αθηνά Θανάση
Στεφάνια Ιμπρισίμοβα
Παναγιώτης Μένεγος
Αναστασία Μουμιτζάκη
Γιολάντα Νταμαδάκη
Σίλια Τσίγκα

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ:

Κέλλυ Κική

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ:

Ευγένιος Καλοφωλιάς

ΑΔΕΙΑ ΧΡΗΣΗΣ:

CC BY-NC 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

